

Szerettem a szabadságot

Sokan csak a Cigány Bizsu néven ismerik. Azt, hogy naiv festő, hogy festőművész, hogy – Solymár József közreműködésével – emlékiratíró, aki járatos a cigány művészvilágban bizonyára ők is tudják. Azt valószínűleg csak jóval kevesebben ismerik róla, hogy 1956-os tevékenységért hét év börtönbüntetést kapott. A Bizsu néven megismert Corvin közti felkelő, hazánk első cigány származású tábornoka, az 1956-os forradalom során kifejtett tevékenysége elismeréseként ugyanis néhány évvel „Maléter ezredeséből” nyugállományú dandártábornokká léptették elő. Dilinkó Gábor József festőművészt idén október 23-án a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével tüntették ki. Mit jelent számára ez az elismerés, mit gondol ma 1956-ról? Erről beszélgettem a dandártábornok úrral: Cigány Bizsuval.

– A nemzetőrségben voltam benn 1956-ban. Ott ezredesi rendfokozatom volt. Huszonöt vagy huszonhatunkat terjesztették fel előléptetésre. Göncz Árpád köztársasági elnök úr előléptetett minket. Velem együtt két roma tábornok lett. Nagyon nagy megtiszteltetés, de én nem vagyok különösebben oda attól, hogy dandártábornok vagyok. Ezzel azonban – tudni kell – semmiféle kiváltság nem jár: se nyugdíjmelés, se semmi. A romákat meg aztán végképp nem érdekli, nem is tudják, hogy milyen rang. Nem tudják. Én mindig vagy Gabi bácsi vagyok nekik, vagy Cigány Bizsu.

– Gábor bácsi! Mióta Bizsu?

– Jaj! Gyerekkorom óta! Szerettem a rézláncokat meg a rézgyűrűket. Hát milyen a roma gyerek? Gizdaság – büszkeség. Aztán egyszer a családban azt mondta valaki: ez a gyerek tiszta bizsu. Mit tudtam én, hogy mit jelent?! Ha bizsu, hát bizsu! Rajtam ragadt. Aztán még a kutyámat is úgy hívták. Bizsunak. Tizenkét éves koromtól egész Újpesten úgy ismertek, hogy Cigány Bizsu. Én egyébként egy nagyon jómódú cigány családban nőttem föl. Engemet a nagyszüleim neveltek. Az én nagyapám a magyar honvédségnek szedte össze a lovakat. Én az egész országot becsavarogtam a nagyapámmal, kocsival.

– Mi vitte el Gábor bácsit akkor a forradalmárok közé?

– Megmondom én. Az anyám forradalmár volt. Ő 1919-ben részt vett a forradalomban. 1945-ben értetem meg anyámat, akkor mesélte el ezt énnekem. Lehet, hogy örököltem anyámtól ezt a vért, vagy mit tudom én? Szerettem a szabadságot. Én képes voltam Szegedre gyalog elmenni. Elmentem gyalog Szombathelyre is a nénémhez. Kecskemétre is elgyalogoltam. Szóval én afféle csavargó-típus voltam. Nagyon szerettem az igazságot is. Én egy olyan iskolába jártam, ahol mindig azt mondta a tanárom: „jó magyar az, aki szereti a hazáját”. Amikor kitört a forradalom, felkerestem a Corvin közt, hogy mi van ott, mert az élettársam, a Kócos az már ott volt.

– Nem is tudta pontosan, hogy mit fog tenni, hogy mi történik ott?

– Őszinte legyek? Az elején kilencven százalékban senki nem tudta, hogy forradalom van. Nem szabad mondani, hogy valaki forradalmárnak állt, meg az elejétől tudta, hogy mit fog, hogy mit kell csinálni... A világon senki nem tudta azt! Elkezdtek lövöldözni, elege volt a népnek abból, amit addig csináltak vele: a börtönből, a kitelepítésekből. Megelé-

gelte a nép. Amikor odakerültem a Corvin közbe, mindenki ismert engem, hiszen a VIII. kerületben nőttem fel.

– Azt azért mondjuk el, hogy Kócost nem véletlenül kereste!

– Hát az élettársam volt, négyhónapos terhes volt és féltettem. Megyek a Keletinél. Kérdezem az arra járókat: Nem láttátok Kócost? Erre azt mondják, hogy a Corvin mozinál futkos, akkora puskája van, hogy nagyobb mint ő. Jézus Mária! – mondom magamban. Hát elmegyek. Ott is kérdem: Nem láttátok Kócost? Erre ahelyett, hogy válaszolt volna az illető, visszakérdezett: miért nincs fegyverem? Minek? Hát én nem azért mentem oda. Sokan azért lettek 1956-ban forradalmárok, mert látták azt a sok gyereket puskával futkosni. Mert bátrak voltak, bátrabbak, mint az idősebbek. Kócos 23-án került oda, én meg egy nappal később. Sok értelmes ember volt ott a Corvin közben. *Ihász-Kovács* volt a főparancsnok, és látta, hogy énrám ott a csoport felnezi. Ha elmentem valahova, akkor az egész Corvin köz kiürült. Mindenki jött utánam. Azt, hogy így belekeveredtem, a mai napig sem bántam meg, és nagyon büszke vagyok, hogy cigány létemre a magyar hazáért és a szabadításáért fegyvert fogtam. Ezt nem kell szégyellni! Én leültem a hét éve-met. Én szabad vagyok. Szabad szólás van, azt mondok, amit akarok. Én a kormányt nem bántom, meg nem is érdekel engemet, de elvárom, hogy amennyi tiszteletet én adok nekik, annyi tiszteletet nekem is adjanak. Nagyon sok cigány volt a forradalomban. Ha azt mondom, hogy a Corvin közben negyven cigány volt (köztük volt romungro, oláh-cigány), akkor ez dicsőség. Hogy mondjam: előbb magyar vagyok, és cigány vagyok, vagy inkább így: előbb cigány vagyok, és magyar vagyok? Hát nem mondhatok mást, hogyha itt születtem! Akkor azonban ez nem volt kérdés. Hirtelenében el tudok mondani tizenöt cigányt, akit fölakasztottak az 56-ért. Melyik cigány szervezet emlékezik meg arról, hogy volt akár csak egy cigány is, akit fölakasztottak a hazáért? Tessék már megmondani nekem! Melyik szervezetnek jutott eszébe, hogy egyszer hívjuk össze azokat a cigányokat, akik részt vettek Magyarországon a forradalomban? Nem kell, hogy nekem adjanak zsíros kenyeret, de legalább egyszer hívnák össze a még élő cigányokat, hogy meghallgassák: ők mit mondanak. A parlamentben elbeszélgetnek velem, egy köztársasági elnök meg tud engemet hallgatni, ők nem?

– *Ugye azt mondta, Kócos 23-án, Gábor bácsi 24-én kapcsolódott be az eseményekbe. Hány napig állták a sárat?*

– Amikor Kócost 28-án agyonlőtték, én azt mondtam: nekem itt már keresnivalóm nincs. November 4-éig azonban ellenálltunk. Soha nem jutott eszembe, hogy disszidáljak. Senki nem hitte el, hogyha levernek minket, itt ekkora megtorlás lesz. Az ügyész halálos ítéletet kért ellenem államellenes fegyveres szervezkedésben való személyes részvétel, hűtlenség és hazaárulás miatt. Ennekem nem voltak „bűntársaim”, én egyedül voltam. Hat hónapot ültem előzetesben. A hét év nem tett ki annyit, mint amit velem csináltak ott a katonák a katonai bíróságon a hat hónap alatt. Én annak vagyok a rokkantja, a nyomorékja. Levittek például a pincébe és egy nagy slaggal, télen (!) jéghideg vizet fröcsköltek rám. Olyan nyomása volt a víznek, hogy amikor mellbevágott, a falnak, fejfelé nekimentem. Ez volt a vallatás. Eltörték az ujjaimat. Itt van: minden ujjam görbe. Én együtt ültem Göncz Árpáddal, Faddy Ottmárral... mondjam még? És én soha nem mentem hozzájuk, hogy adjatok egy darab kenyeret. Én nem egyet tudok romát, aki tizenkét évet a börtönben ült 56 miatt, s az utcán koldul. 1956-os nőt tudok mutatni, aki az aluljáróban alszik és koldul. Én nem panaszkodom. Ezt egy hazáért el kell viselni. Ha azt mondom, hogy magyar vagyok, akkor ilyenkor is magyarnak kell vallanom magam. Azt azonban sohasem tagadtam meg, hogy cigány vagyok. Ezt nem szabad! Ha

valaki rám néz, úgyis azt mondja, s még véletlenül sem, hogy úriember.

– *Amikor kijött, az milyen volt?*

– Először is, amikor kijöttem, nem tudtam, hogy merre kell menni. Viccen kívül. Ki fog mindenki nevetni: az volt az első, hogy a Corvin közbe kimentem. Megálltam a túlsó felén, és csak néztem, amíg valaki meg nem kérdezte: „el tetszett tévedni?”. Mondtam: a Nyugatihoz akarok eljutni, s akkor megnyugodott. A szabadulás után még öt évig rendőri ellenőrző felügyelet alatt álltam, ref-es voltam. Minden vasárnap jelentkezni kellett, minden október 23-án bevittek. Már 20-án bevittek és 24-én engedtek el... Egy dologra azért nagyon büszke vagyok. Ez a kis maroknyi nép úgy megrázta a nagy kommunizmust, hogy minden gyümölcse leesett. Ezt melyik nép csinálta meg? Megvert egy akkora hadsereget! Elég volt hozzá tízezer ember és megvertük őket. Gyerekek voltak, tízévesek is. Nem lehetett haza zavarni őket. A forradalomnál nem tudok máig sem szebbet elképzelni. Aki fel akarja a saját hazáját szabadítani az idegenektől, annak nem büntetés jár. Nem kell, hogy medálokat tegyenek rám, de legalább tiszteletben tartsuk ezt.

– *Hogy telnek a mai október huszonharmadikák?*

– A Corvin közbe megyek ki a feleséggel, Linduskával. Mindig viszünk ki koszorút, meg virágot. Ott elbeszélgetek a barátaimmal, aztán egy év megint eltelik.

Varga Ilona

Lux Antal rajza